СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ — OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLIV. Ч. 302. Джерзі Сіті, Н. Дж., понеділок, 28-го грудня, 1936. — VOL. XLIV. No. 302. Jersey City, N. J., Monday, December 28, 1936. THREE CENTS

ВІДКЛИКАЮТЬСЯ НА КОНҐРЕС ОБЄДНАННЯ

НЮ ЙОРК. — Ріжні ґазети помістили звідомлення про Семий Конґрес Обєднання Українських Організацій в Америці, що відбувся в неділю, 20-го грудня ц. р., в Ню Йорку. Ґазети подають передовсім резолюції конгресу, що висказалися проти експансивних посягань великих держав по Україну та проголосили повну незалежність усеї української території в соборній українській державі одинокою розвязкою українського питання й безумовною основою миру на південнім сході Европи.

Подали звідомлення про конгрес не лиш американські, але й московські й польські часописи.

ВИСТАВА ЗВУКОВОЇ ФІЛЬМИ „НАТАЛКА ПОЛТАВКА".

НЮ ЙОРК. — В пятницю, 25 грудня ц. р., виставила „Авраменко Филм Продокшенс, Інк." українську звукову фільму „Наталка Полтавка" в театрі „Венеція" на Семій Евені в Ню Йорку. Театр був заповнений українською публикою. Голова корпорації М. Бойчук проголосив, що це „перша звукова українська фільма, вироблена в Америці". Д-р Л. Цегельський пояснював, що фільма має представляти „Наталку Полтавку", яку написав тому 125 літ Іван Котляревський. Оголошення заповіли, що музика фільми є Миколи Лисенка, а змодернізована проф. К. Шведовом. Головну ролю у фільмі грає Талія Сабанієва, артистка з Метрополітен опери. Інші ролі обняли: Михайло Швець, М. Водяний, Д. Кріона, Т. Свистун, Олена Діброва, Лідія Березовська й інші. Сценарій виготовили: В. Авраменко і М. Ґанн. Вони були теж режисерами. Костюми виготовив Ф. Бражник. Директором знимок був д-р Едґар Улмер. В. Авраменко покликав виконавців фільми і директорів корпорації на сцену й представив їх публиці. М. Ґанн заявив присутнім на виставі, що другим разом фільма вийде краще, бо апарат, який передавав з шумом, буде направлений.

На самім початку виставлено американську фільму, яка представляє подорож Вил Роджерса по Швайцарії. В другій фільмі, яку теж виставлено, представлювано чар Марока з його природою і дівчатами в гаремі.

ПОМЕР АРТУР БРИЗБЕЙН.

НЮ ЙОРК. — У своїм домі під ч. 1215 на Пятій Евені помер у пятницю рано на недугу серця Артур Бризбейн, один з найбільше відомих ґазетярів в Америці. Він мав при смерті 72 роки життя.

Був 39 літ одним з редакторів ґазет Герста. Почав працювати для Герста в 1897-мім році за річну заплату 8,000 долярів. У цих ґазетах став він відомий головно за свої щоденні уваги під заголовком „Сьогодня". Коли його захопила смерть, він брав від Герста за свою редакторську працю 260,000 долярів річної платні.

ЗА ЗМІНУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ КАДЕНЦІЇ.

ВАШИНГТОН. — Конгресмен Джордж Голден Тинкем з Месечусетса заповідає, що він внесе в конґресі резолюцію за те, щоб теперішню конституцію поправити так, щоби президент Злучених Держав урядував не 4 роки, але 6, та щоб та сама особа мала право бути президентом тільки один раз.

ЖДУТЬ СТАРОГО РІЗДВА.

РОДЕНТІ (Норт Каролайна). — Рибаки цеї маленької оселі, положеної на північнім побережжі острову Гатарас, не святкували з усіми американцями Різдва, але тримаються старої традиції та святкують „Старе Різдво", себто дня 6-го січня, котрий вони вважають річницею того дня, коли три царі прийшли з поклоном новонародженому Христові в Вифлеємі.

УБИВ БАТЬКА.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — 17-літний Вилієм Фолз застрілив з револьвера свого батька, Івана Фолза, 52-літнього друкаря.

Батько помер у шпиталі, заявивши перед смертю, що за подію вся вина спадає на нього самого, бо він прийшов до дому й став сваритися з жінкою, а далі взявся її бити. Син вистрілив до батька з батьківського револьвера в обороні матери.

ПРЕЗИДЕНТ ПРОПАҐУЄ МИР.

ВАШИНГТОН. — Засвічуючи тут світла на публичній ялиниці, виставленій у Парку Ляфаєта, президент Рузвелт виголосив до всеї Америки через радіо привітну святочну промову, в котрій закликав населення задержати різдвяний настрій цілий рік. Він вказував на потребу миру та покликався на досяги інтернаціональної конференції в Буенос Айресі як на приклад мирних змагань у дусі Різдва Христового.

ПРИСУД НА НАПАСНИКІВ НА ПРИХОДСТВО.

Окружний суд на виїзднй сесії в Опатові (Келеччина) розглядав справу грабіжницького нападу на приходство в Птакові, сандомирського повіту. Нападу доверши́ли три озброєні бандити. Підчас погоні двох бандитів тяжкою ранили, при чім одного з них товариші добили й змасакрували йому лице, щоб його не пізнала поліція. Поліція схопила й другого раненого бандита, який видав товаришів нападу. Суд засудив обвинуваченого Ст. Гаха, який мав на сумлінні 20 грабіжницьких нападів, на досмертну вязницю, а його товариша Яна Андзеля, на 15 літ вязниці.

АРЕШТУВАЛИ КОМОРНИКА.

Велику сензацію викликала в Долині вістка про арештування бувшого судового. коморника Тадея Марцінковського під замітом надужиття урядової влади. Марцінковський спроневірив якісь більші суми. Арештування наступило на поручення прокуратора в Стрия. Надужиття викрили підчас контролі.

КУХАР УБИВАВ ЛЬОКАЇВ.

У палаті графа Далькроццо в маєтку Михалів під Груйцем (Польща) ще 1934-тім р. хтось убив льокая, 56-літнього Яна Ґавіна. В 1935. році помер там новий льокай Глуховський з обявами отроєння. Тепер викрили спричинника убивства. Обох льокаїв убив кухар Юзеф Ковальчевський. Він обкрадав ґрафа й побоюючися, щоб його льокаї не зрадили, усував їх зі світу.

ПАЦІЄНТ ПРОКОВТНУВ ТЕРМОМЕТР.

У Чернівцях трапився в санаторії для нервово-хворих незвичайний випадок. Одному з пацієнтів мірили температуру, вкладаючи термометер до усної ями. В одній хвилині хворий проковтнув термометр. Треба було його рентґенувати. Пацієнта перенесли на хірургічний відділ міської лічниці, де перевели йому операцію шлунка. Коли виняли зі шлунка термометр, він виказував температуру 43 ступні.

ВБИВНИК ПЕРЕБРАНИЙ ЗА ЖІНКУ.

У Видраниці, ковельського повіту, до господаря Ол. Веремчука застукала старуха з заслоненим лицем. Просила, що хоче відпочити. Їй дозволили відпочити в стодолі. За якийсь час пішов Веремчук з сусідами до стодоли, щоб запросити старуху на вечерю. Та старуха зірвалася зараз зі соломи, на якій лежала, і завдала косою тяжку рану в груди Веремчукові. Веремчук упав без свідомости на землю, а його товариші втекли. Одного з них, Сергія Михальчука старуха ранила косою в руку. Михальчук пізнав у старусі — свого брата Степана. Веремчук помер. Арештований Михальчук признався до вбивства на тлі маєткових спорів. Злочинну допустився з намови своєї жінки.

НОВИЙ ДЕКАН УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ПРАЗІ.

В Українськім Вільнім Університеті в Празі відбулися 11 листопаду ц. р. на факультеті права й суспільних наук вибори нового деканату. Вибрали проф. Мицюка деканом, а професора Л. Шрамченка продеканом.

СМЕРТЬ ПІДЧАС ПРОЩАННЯ З НАРЕЧЕНОЮ.

На стації Гродзєц (Польща) 21-літній Ст. Мацєчик відпроваджував свою наречену. Коли поїзд рушив, Мацєчик пішов ще кілька кроків за ваґоном, щоби попрощатися з любою. Нараз похвзнувся й упав під колеса ваґону, які дослівно переполовили нещасного чоловіка.

ОБТЯВ БРИТВОЮ ЖІНЦІ КІНЕЦЬ НОСА.

В Яворові на Гуцульщині арештували Федора Ребенчука за те, що, підозріваючи жінку в невірності, тримав її замкнену місяць у мешканню, опісля звязав її та бритвою обтяв їй кінець носа, вибив кілька зубів і обстриг голову до шкіри.

ЯК ТЯЖКО ПРАЦЮВАТИ В БЕРЕЖАНЩИНІ.

Дуже тяжко приходиться працювати в Бережанщині на культурно-освітньому полі, бо навіть чайний вечір грозить „публичному спокойові". Староство в Бережанах подання на чайний вечір приймає до відома, одначе за два дні присилає заборону його з огляду на публичний спокій. Така заборона прийшла до Плавучі Малої, пов. Бережани, як відповідь на внесене повідомлення про чайний вечір на день 8. і 22. листопаду ц. р. Здається, що йшло тут про запевнення успіху польській виставі і забаві, що була також на цей день визначена в „домі людовім"... Це не перешкодило дутій орхестрі при читальні „Просвіти" у Плаучі Великій ґрати цілу ніч на польській забаві в „домі людовім".

ЗОЛОТО З ПОВІТРЯ.

До французького патентового уряду прийшов недавно один мужчина, передав урядовцеві запечатану коперту і заявив: „Я хотів би дістати патент на одну машину". Урядовець узяв до руки перо, щоб списати формальности, і поставив звичайне питання: „Як називається ваша машина?" — „Машина до виловлювання золота, срібла і плятини з повітря". Урядовець привик уже був до ріжних чудацьких винаходів, але почувши такі слова, ледви утримав у руці перо. Правда, вже добували люди золото з землі, води... Але з повітря?...

Непорозуміння швидко вияснилось, бо згадана машина була справді приладом, що виловлює з повітря золотий, срібний і плятиновий пил. Відомо, що по робітнях дентистів і золотарів, де виникнуться ріжні предмети зі шляхотних металів, назбирується в повітрі багато шкідливого для здоровля золотого пилу. Новий винахід дозволяє брати назад золото з повітря.

БІЙКА ЗА ФАШИСТІВСЬКУ ПІСНЮ.

З Ковна повідомляють: у ресторані Альдона в виповненій салі сиділи три італійці, які гаряче оплескували співака на сцені за виконання італійської фашистівської пісні. Це викликало сильний протест присявних. Суперечка перетворилася в криваву бійку. В ній було кількнадцять осіб ранених. Поліція задержала кількадесять осіб.

КАЇНОВИЙ ЗЛОЧИН.

На дорозі в Мединичах, повіт Дрогобич, вивязалася бійка між братами Степаном і Михайлом Жовнірчуками. Михайло вдарив Степана вилами так нещасливо, що Степан помер на місці. Братовбивника арештували й замкнули в судових арештах.

ЗАВОРУШЕННЯ В ПОЛЬСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ.

Ендецька університетська молодь уладила у варшавській політехніці бурхливі демонстації на викладі проф. хемії Вольфке. Студенти викликували і називали проф. Вольфке жидом і масоном. Опісля кинули димні свічки, обкидали профевора гнилими яйцями, побили кількох студентів жидів, здемолювали викладову салю і знищили проекційний апарат і т. д. Авантури перенеслися з політехніки на вулицю, де побили одного адвоката жида і кількох прохожих жидів. Також у Кракові на медичнім факультеті прийшло до студентських протижидівських заворушень, а саме інцидент скоївся на тлі окремих місць для жидів. Жиди жалувались перед проф. Левковичом на ендеків і просили його інтервеніювати, одначе проф. Левкович відмовився, кажучи, що ціла справа його нічого не обходить.

РОЗПРАВА ПРОТИ ДВОХ АДВОКАТІВ.

У львівськім городськім суді велеться розправа проти адвокатів: Войцеха Дзедзіца зі Львова і Бардаха з Борислава. Обвинувачує їх обох прокуратор за те, що впродовж кількох літ систематично ударемнювали екзекуцію 750,000 зл. Ціла справа виглядає так: Нафтовий промисловець із Дрогобича Е. Бінзер продав свої уділи в копальні нафти „Чеслав Соснковський" за 700,000 зл. чужинцеві Рускінові з Парижа. Тому, що Рускін як чужинець не міг перевести інтабуляції на своє назвище без дозволу ради міністрів, заложив у порозумінні з адв. Дзедзіцом спілку з закладовим капіталом 101,000 зл. одначе вплачено тільки 15,000 зл. Спілка перебрала в посідання продані уділи й дала йому, як опісля виявилося, безвартісні векслі. Бінзер зорієнтувавшися, що став жертвою обману, заскаржив обманців до суду і дістав присуд найвищого суду, що признавав йому право до екзекуції 750 тисяч зл. Обвинувачені не допускали ріжними адвокатськими закарлючками до екзекуції цеї суми і довели Бінзера за 8 літ до повної руїни.

47 УКРАЇНСЬКИХ СЕЛЯН ПЕРЕД ПОЛЬСЬКИМ СУДОМ.

САМБІР. — Перед окружним судом у Самборі станули 47 українських селян, обвинувачених у заколоті, що вибух у часі рільничого страйку в Острові Тулиголовськім і в 13 інших селах рудецького повіту. З кінцем червня ц. р. там дійшло було до страйку рільних робітників, які домагалися підвишки платні від землевласників. Одночасно малоземельні селяни домагалися обнижки цін сіна, яке продають селянам землевласники. У відповідь на це дідич Острова Тулиголовського, Станислав Валь, спровадив 58 рільних робітників із Сяниччини. Але місцеві селяни і з околичних сіл рішили силою недопустити до праці спроваджених робітників. Дня 1 липня, як говорить акт обвинувачення, зібралася перед фільварком кількатисячна товпа, яка з часом розлютилась до тої міри, що почала нищити фільваркове майно. Прибула польська поліція і віддала до зібраних селян сальву, від якої згинули сім селян, а кілька були ранені. Після чотириденної розправи засуджено 30 селян на 4 до 10 місяців арешту, а 17 звільнили.

НОВІ ПОЛЬСЬКІ КОСТЕЛИ В ГАЛИЧИНІ.

ЛЬВІВ. — Польський часопис „Всхуд" приносить цілу низку вісток про дальшу польонізаторську акцію у Східній Галичині при помочі людових домів, костелів, каплиць. Дуже успішну акцію повели будівельні комітети у зборівському повіті, де викінчено і віддано до вжитку чотири людові доми, у Волочківцях, Млинівцях, Присівцях і Білокерниці, а витягнено мури і покрито дахом людові доми в Товстолугах і Ґукалівцях. Одночасно будують костели в Реневі, Ярчівцях, Жабині, Кудинівцях, Конопниці, Чистопадах, Серетці і Ратищах. В останньому часі посвячено людові доми в Старих Бродах, брідського повіту, в осаді Янівці, пов. Борщів, у Коровниці, пов. Теребовля, в Лаґодові, пов. Перемишляни, та у Скоморохах і Маріївці, пов. Тернопіль.

„ПОЛЬСКЄ УЛІЦЕ, А ЖИДОВСКЄ КАМЄНІЦЕ".

ЛЬВІВ. — Львівську адвокатську палату захопили в цілости жиди. Адвокати поляки домагалися від теперішньої управи адвокатської палати, щоби половину мандатів в управі дістали поляки. Але управа відмовилася. Тоді поляки, невдоволені з вибору тільки кількох поляків до адвокатської ради вислали свій протест да ради і зголосили своє уступлення.

БОЛЬШЕВИЦЬКІ ЗВИЧАЇ В КІНАХ.

МОСКВА. — „Правда" подає опис скандальних порядків у дитячому кіні в Москві. Ріжні вибрики, бійки, крадіжі і ножівництва є на денному порядку. Багато учасників приходять до кіна замісць до школи і пересиджують там цілими днями, ґраючи в карти, тощо. Від одного 14-літнього хлопчиська відібрали великий фінський ніж. Його ровесника вивели з кіна в пяному стані. В часі висвітлювання фільм діти стріляють до осіб на екрані, то знову бються, лаються огидними словами, ріжуть ножами крісла і т. п. Бувають випадки, що діти частуються в кіні горівкою. В оргіях беруть участь навіть дівчата. Все те кандидати на пізніших реформаторів „буржуазного" суспільного устрою в Европі.

ТРОЦЬКИЙ ПРО СВОЇХ.

ПАРИЖ. — В паризському комуністичному „Бюлетеню", що піддержує Троцького, поміщена довша праця Троцького, що вияснює недавний засуд і розстріл Зіновієва, Каменева і товаришів. Троцький не щадить найчорніших красок, щоб змалювати Сталіна як „зрадника революції", „ошуканця робітничих мас", „жорстокого, жадного крови тирана" і т. п. Цим своїм жахливим терором, говорить Троцький, Сталін хоче задушити те велике невдоволення, що заіснувало на територіях Совєтів.

ПОВОРОТ ЧІЯНҐ КАЙ-ШЕКА.

НАНКІНҐ (Китай). — Китайський маршал і головний командант збройних сил, Чіянґ Кай-Шек, якого два тижні тому арештував був його збунтований ген. Гсу-Ліянґ, вивізши його з собою в глибину своєї провінції, повернувся щасливо назад, і то серед дуже цікавих відносин. У часі арешту Кай-Шека обидва ґенерали мали нагоду говорити на ріжні теми. Крім того збунтований ґенерал захопив був записки Кай-Шека, з яких теж виходило, що Кай-Шек був не його ворогом, тільки приятелем. Все це так подіяло на Гсу-Ліянґа, що він сів враз зі своїм командантом на літака і привіз його сам до столиці Китаю. Що далі з ним зробить, покищо невідомо. Покищо Кай-Шек видав зазив до армії, щоб зберегла духовий спокій і недопустила до горожанської війни.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Edited by Editorial Committee

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016. 4-0807.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ОДИН З БАГАТЬОХ

Федеральний суд має вирішити справу, що немовби навмисно на те зладжена, щоб кинути яскраве світло на закони, що тепер обовязують іміґрантів.

Станув на суді 33-літній італійський іміґрант Сальваторе Бранкічеля, щоби подати судові причини, чому він не має бути депортований назад до краю, з котрого він сюди приїхав, сетбо до Італії. ·Прокураторія закидує йому, що він поповнив злочин, який підпадає під законну кваліфікацію злочину, що потягає за собою тавро моральної огиди („морел терпитюд"), себто злочину, за який належиться іміґрантові депортація назад до рідного краю.

Факти справді небувалі. Як Бранкічеля був іще в Італії малим хлопцем, родичі віддали його до шевця на челядника. Як йому було 14 літ, він і ще один челядник, що подібно як Бранкічеля мешкав у майстра, побачили раз на ліжку майстра більший банкнот. Хлопці взяли гроші й поділилися ними. Бранкічеля дав свою пайку своїй матері. Як справа вийшла наверх, батько Бранкічелі віддав майстрові цю частину грошей, що її Бранкічеля дав матері. Та хлопця арештовано, суджено й засуджено на вязницю. В 1921 році, себто 4 роки по відбуттю вязниці, хлопець виїхав до Америки. Вже по його виїзді з Італії вищий суд, розглянувши його справу, потвердив присуд на вязницю, але припоручив хлопця до королівської амнестії, котру Бранкічеля справді дістав. Значить, італійський суд йому подарував провину.

Тимчасом Бранкічеля зажив в Америці. Він став самостійним шевським майстром, розвинув бизнес, а далі оженився з родженою в Америці дівчиною. Та тут якийсь нібито-приятель доніс на нього до іміґраційної влади. Його арештовано й призначено до депортації. Свідки зізнають, що Бранкічеля чесна й порядна людина. Прокуратор теж заявив, що добивається депортації з жалем, але він мусить добиватись виконання закону. Суддя потім заявив, що він не бачить у Бранкічелі „моральної огиди", але закон з 1917-го року виразно означає, коли суддя має бачити таку огиду в іміґранті, і судді нічого не лишається, як призначити Бранкічелю до депортації. Суддя сказав притому, що він виконує закон, але чує, що не поступає ні по справедливости, ні по милосердю.

Отсей випадок не є винятковий. Це один тільки приклад так званих „важливих іміґраційних випадків", себто тих випадків, у котрих іміґрант за постановами закону має бути депортований, але ніхто не може добачити в іміґранті цеї моральної огиди, за яку його депортують. Ці перестарілі закони пробував скасувати законопроєкт Кера й Кулиджа, але назадницькі круґи Америки виступили так завзято проти нього, що вони проєкт повалили.

НЕ СТАЛО ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Прийшла до нас з 'Рідного Краю дуже сумна вістка, що вже нема між живими — Василя Стефаника. Нема того, якого можна вважати найбільшим сучасним українським письменником. Нема того, що так глибоко відчув, траґедію того нашого селянина, що змушений був покидати рідне село й рідну землю й іти в чужину шукати прожитку. Отже сталося те, чого треба було сподіватись і нам тут в Америці, коли і тут писалося про те, що Василь Стефаник хорий, що не має засобів на відповідне лікування...

Василь Стефаник не написав багато. Може навіть дуже мало. Але те, що написав, є таке артистичне під оглядом змісту і форми, що імя Стефаника буде в українській літературі безсмертним. Його оповідання зібрані в таких окремих творах: „Синя Книжечка", „Камінний Хрест", „Дорога", „Моє слово" і „Земля". Крім цього появився ще збірник його нарисів п. з. „Твори", виданий 1933 р. як „Ювилейний збірник". Дістати його можна, як це вже було нераз проголошене, в сина Покійного, що перебуває на студіях у Канаді (George W. Stefanyk, Alberta College, Edmonton, Alberta).

Збірник цей має власноручний підпис авттора.

Василь Стефаник виринув на українськім літературнім полі під кінець 90-тих років минулого століття. Сам він вийшов з мужицької хати. Знав добре ту хату і тих, що в ній живуть, бо слідкував за ними невпинно ціле своє життя. Стефаника твори — це мужицький світ, це душа українського селянина. Та, читаючи про те українське село й про тих українських селян Стефаника, мимоволі приходимо до висновку, що й у кожного в нас є подібні думки, конфлікти і переживання, та що переживання українського селянина — це вселюдські переживання.

Яке враження викликали перші оповідання Стефаника, пізнати найкраще по тім, що говорив про них тому 35 років Іван Франко. І заки появиться у нас довша праця про оцінку творчости Василя Стефаника, згадаємо, що І. Франко сказав про Покійного таке:

„Василь Стефаник може найбільший артист, який появився у нас від часу Шевченка. Що визначає всі його оповідання, сильніші й слабші, довші й коротші, обік сильного як океан глибокого чуття, що тремтить у кожнім слові, чується в кожній рисочці, то це власне той необхідний артистичний такт, який велить йому все і всюди задержати міру.

„Його оповідання пливе, бачиться, спокійно, з елементарною силою, але власне цею елементарною силою воно захоплює й нашу душу. Стефаник ніде не скаже зайвого слова; з делікатністю, гідною всякої похвали, він знає, де зупинитися, яку подробицю висунути на ясне соняшне світло, а яку лишити в тіні. В малюванні він уміє бути й реалістом і чистим ліриком — і проте ніде ні тіни перебільшення, бомбасту, неприродности. Це правдивий артист із Божої ласки".

Так написав І. Франко про перші твори Стефаника тому 35 років. Як слушно згадується в посмертній статті краєвого „Нового Часу" треба ще до цеї характеристики додати і те, що характеризує Стефаникові оповідання нової, можна сказати, найновішої доби. В них пробивається ще новий тон, звязаний з геройською обороною Рідної Землі з боку тих українських селянських мас, для яких земля є найдорожчим скарбом — їхньою душею. Зрив українських мас до волі й своєї держави знайшов свій вислів і в оповіданнях Стефаника, повних величі й траґізму і віри в остаточну перемогу твердої селянської душі.

ПРИЧИНИ ТРАҐЕДІЇ ЕСПАНСЬКОГО НАРОДУ

Обговорюючи революційні події в Еспанії, треба знати, які це причини поширили комуно-соціялістичні впливи в Еспанії. Звичайно вказується тут на підривну роботу червоної Москви й співпрацюючих з нею інтернаціональних чинників. Та ці причини є побічні; вони тільки наслідки головних, що були заложені в соціяльно-економічному й політичному устрою самої Еспанії. Шкідливі, виразно антисуспільні прикмети цього устрою — і **насамперед вони** — привели до того, що серед значної частини еспанських народніх мас комунізм знайшов вдячний ґрунт для своєї демаґоґії й руїнництва. Щоб зрозуміти, що це дійсно так; досить бодай побіжна розглянути земельне питання в Еспанії.

В Еспанії земельна справа звязана з найгострішими соціяльними антаґонізмами й боротьбою, **подібно, як це було в Україні** в часі революції 1917 року. Зрозуміло, чому це так. Еспанія країна переважно аґрарна (сільсько-господарська) і більшість її населення мешкає на селі, займаючись хліборобською працею. Але еспанськье селянство від віків терпіло земельний голод з тих причин, що більшість земельного фонду донедавна належала поміщикам. З 50 міліонів гектарів усієї земельної площі Еспанії селянство мало тільки коло 18 міліонів гектарів — решта належала маґнатам.

Розміри посілостей цих маґнатів-поміщиків (ґрандів — як їх називають в Еспанії) доходили дійсно казкових цифр! Так родина ґрафів Романонес мала в своїй власности землі майже цілої провінції Ґвадалахара; герцоґ Альба посідав 96 тисяч гектарів; герцоґ Медіначелі — 80 тис. гект.; ґерцоґ Пенаранда — 65 тис. гект. і т. д., і т. д. Як бачимо — поміщики мали в своїх рухах мало що не окремі „держави" (за розмірами)...

З цілого земельного фонду Еспанії під хліборобство надається 45 міліонів гект., але фактично оброблялося тільки 20 ліліонів. Решта величезної площі перебувала під поміщицькими пасовиськами й „питомниками", де плекалося дичину для... полювання панів—поміщиків! І це в той час, коли в посіданні селянства знаходилася **тільки третина** придатних земель. В Еспанії начисляється понад 5 міліонів селянських господарств, себто в середньому на 1 селяннську родину припадає коло 3 гект. скількість, що за місцевими умовинами ледви вистачальна на півголодне існування. Є там ще коло 1 міліона карлуватих господарств з площею 1—2 гект. і понад 2 міліони сільсько-господарських наймитів-робітників, що або цілком не мають землі, або тільки маленькі городи біля хати.

Земельний голод поглиблювався рівнем хліборобства. Більша половина поміщицьких земель здавали в оренду, причому орендні умови були просто не до подумання в сучасних соціяльних і цивілізаційних обставинах. Досить вказати, що, наприклад, в деяких провінціях (Катальонія й Ґалісія) існували орендні умови (так зв. „форо" і „рабасаа морта"), встановлені ще **перед тисячею літ!** Орендарі-селяни не мали змоги заключувати писемних договорів і в цілости залежали від сваволі панів. Часті були випадки, коли поміщики викидали з орендної землі цілі села й селяни не могли відкликатися до суду. Орендну плату вносили грішми або натурою на підставі законів, встановлених ще в XV. віці! Так, наприклад, в 1934 році інститут аґрарної „реформи" підтвердив орендні правила, що були прийняті ще указом короля Хуана II. в... 1454 році. Поширенни було явище, коли селянство орендувало землю не безпосередньо у великих власників, а через других, третіх і навіть пятих з черги посередників. Вся ця хижацька зграя „заробляла" коштом нужденного, задовженого кругом на десятиліття вперед і вічно півголодного працінвника-селянина.

Виглядає неймовірним, але ще до 1931 року, коли скинуто короля Альфонса XIII., еспанська земельна аристократія користувалася **середньовічними привілеями.** Вона мала право замикати суспільні шляхи, що йшли по території її посілостей, накладати на селян побори, полювати із сворами псів і кіньми на оброблених селянських полях і навіть фізично карати селян за такі „злочини", як збирання грибів чи суниць у панських лісах, або за зловлення чи забиття в полі „панського" зайця... Сільсько-господарські робітники-наймити взагалі не мали за собою ніякого соціяльного законодавства, що моглоб їх охоронити від визиску поміщицтва. Оплату їх праці переводили також на підставі февдальних пережитків. Податкові тягарі були неймовірні. З селянства дерли всі — влада, поміщики й церква — нічого не даючи взамін. Лишалися в силі податки, встановлені ще за часів короля Дон Раміро де Леона з 800-му році по Р. Х., себто зперед 1,136 літ! Існували села, де люди жили в печерах, одягалися в домашні шкіряні вироби й були такі примітивні, що їли сиру поживу. Вони роками були відірвані від світу й єдиним їх гостем у ряди годи був... панський орендар чи державний екзекутор. Літ 10 тому король Альфонс XIII. зібрався нарешті відвідати ці осередки сучасних дикунів, але шляхи до них були такі, що королівська виправа не могла туди дістатися...

Поруч з земельною аристократією другим чинником соціяльного поневолення й економічного визиску було еспанське духовенство. В більшости своїй зложене **з вищих суспільних верств** — воно (подібно як і в царській Росії) було фактичним аґентом пануючих і чимало віддало їм заслуг у соціяльній боротьбі за збереження „консервативного" (монархічного) устрою. Фанатичне й реакційне — воно також було основною перешкодою розвитку мас. Духовенство в свою чергу мало кольосальні земельні посілости, дістаючи з них великі доходи й користувалося ще середньовічним правом накладати на селян податки (так зв. „десятина"). В Еспанії було 38 тисяч церков, 1 тисяча мужеських монастирів і 4 тисячі жіночих... Всі ці установи мали (теоретично) провадити й культурно-освітню роботу, але як вони на ділі „опікувалися" вірними, свідчить той факт, що 45% усього населення Еспанії й дотепер лишаються безграмотними!

З поваленням монархії в 1931 році селянство сподівалося змін. Та новий републиканський уряд, що фактично спирався на ті самі упривілейовані верстви, з реформами „не спішився"... В 1933 році зневірені селянські маси зачали ревоюційні виступи й страйки. Ці заворушення зліквідовано. В 1934 році політична реакція ще більш скріпилася й справа земельних реформ зійшла нанівець, коли не рахувати „проєктів" виділення селянам певної частини поміщицьких земель за солідний („справедливий"...) викуп — звичайно!

Цей еґоїзм і цю політичну короткозорість еспанської земельної й фінансової аристократії комуністи використали якнайкраще. На вибори до парляменту в лютому біжучого року вони з іншими лівими течіями пішли під гаслом широких соціяльно-економічних реформ. Наслідок був той, що еспанський „Народний Фронт" дістав на виборах більшість. Бажаючи ще більше привязати до себе селянство, комуно-соціялістичні ґрупи змусили уряд Асканія почати безвикупну експропріяцію поміщицьких земель, завдяки чому вже за перших пять місяців 192 тисячі селянських родин дістали 800.000 гектарів.

Ці комуно - соціялістичні „щедроти" справили серед селянства величезне враження! І годі було від нього надіятися, щоб воно могло дивитися **аж так далеко,** щоб вміти перед бачити, яка траґедія чекалаб його тоді, колиб комунізм остаточно переміг і почав в Еспанії „будувати соціялізм" — на зразок московського. Це було неможливе й тому й не дивно, що з вибухом повстання ґен. Франка воно в значній своїй частині опинилося на червоних барикадах. Знаючи, що селянство жахається самої думки про поворот старих соціяльно-політичних відносин, — комуністична пропаґанда всіх сил вживає на те, щоб представити еспанських націоналістів за „контрреволюціонерів". Ця пропаґанда дає свої згубні наслідки, бо є фактом, що хоч ґен. Франко осягає воєнні успіхи в боротьбі, то це стається головним чином тому, що на його стороні армія й технічна перевага.

Мститься тут минувшина... Дорогу комунізмові відкрили якраз ті, що самі є його смертельними ворогами — поміщицтво, маґнати капіталу, реакційні клерикали — взагалі вся та кліка, що становила дотепер оплот еспанского монархізму. Молодий націоналістичний рух Еспанії це знає. І тому устами ґен. Франка засвідчив, що відродження нації з сучасного хаосу неможливе без здійснення великої місії **соціяльної реформації,** без тої конструктивної, до кінця обдуманої **програми,** що за свою основу бере суспільну мораль, справедливість і солідарну колективну творчість у служенні спільним національним ідеалам. І коли саме **цією дорогою** піде еспанський націоналізм, то скоро комунізмові (доморослому й московському...) нічого там не залишиться до „роботи". Червона психоза розвіється, як пережита примара й еспанський нарід стане на шлях оздоровлення.

М. Орґанський.

Улас Самчук.

ВІЙНА І РЕВОЛЮЦІЯ

Друга частина „ВОЛИНІ".

Передрук забороняється. — Авторські права застережені.

(88)

Там повно народу. Вже вислано до Гільча післанців з білим „хлаґом".. Через деякий час стрілянина вмовкла. Коло семинарії в саду лишилися дві лійки від зриву стрілен і вікна другого поверху висипалися.

Метушня, розгубленість. Молодих нікого не видно. Самі старі і жінки. У манастирі бамкає малий дзвін на вечірню, бо завтра неділя. Люди йдуть на вечірню. На обличчях острах і непевність.

Володько і Петро знаходять своїх товаришів. Ці не виявляють ані найменшого страху. Вони навіть вдоволені, що от нарешті прийдуть у село справжні українські вояки. Бачили салдатів-москалів, бачили большевиків, бачили німців, а українського війська до цього часу не бачили, хіба тих полонених... Але полонений ніколи не дає повного образу вояка...

Тому хлопці тішаться, що прийдуть „петлюрівці". Хтось розніс чутку, що вони приймають до себе молодих хлопців і поміж учнями зявилося відразу кількох, що виявили бажання „повоювати".

Майже ціла ніч у непевності й журботі. Як розднілось, до манастиря пішло все, що не хотіло ховатися в Бущенщині.

Рано до села, вулицею від „Лисів", увійшов перший січовий полк. Молоді, веселі, у сірих чемерках, хлопці. На головах кашкети з тризубами. Зпереду везуть кулемети.

При вході в село поставили заставу. Коло манастиря на перехресті вулиць кілька „максимів" з приготовленими стрічками. Але дуже суворого вигляду в цих вояків непомітно. Проходять святочно одягнуті, дівчата сміються, жартують...

— Ей, дівчата! А куди?... — питає молоденький січовик...

— А до церкви. Ходіть і ви з нами.

— А воювати нас не будете?...

— Ха-ха-ха! А що ви за вояки, що боїтеся дівчат?

— А де то ваші хлопці?...

— Наші хлопці такі, як і ви... В лісі...

— Ну... Попадуться вони в наші руки...

— Ой-ой! Не кажіть гоп, поки не перескочили...

І дівчата пішли. Володько і гурток його приятелів підходять до вояків. Помнявшись, Володько несміло виявляє бажання вступити до „петлюрівців".

Ті регочуть. — А щож, синку, ти в нас робитимеш?... — питають...

— Воювать... Воювати будемо! — горда відповідь.

— Кого?

— Та всіх, хто проти України...

— От так-так! А деж ви були, коли ваші он на Здолбунів ішли?...

Хлопці вияснюють, як то сталося. Вояки вдоволені. Володько знаходить одного земляка з Кремянеччини. Той картає дерманців. Таке чудове село, а таке несвідоме...

Після церкви проголосили велику „сходку" в салі семинарії. Покликали старостів обох частин села. Гострий наказ, щоб зявилися усі господарі.

Саля набита. Прибув полковник. Молодий, меткий і рухливий вояк. На обличчю великий шрам. Одягнений у жовтий кожушок, штани-ґаліфе. На ногах жовті елеґантні чоботи.

При його появі в салі народ розступається на дві лави. По середині лишається порожне місце. Не входячи на підвищення, полковник починає з місця енерґійним, різким тоном свою промову:

— Селяни! Не бачу між вами ні одного молодого обличчя. Це добре. Добрі з ваших синків герої. Заварили, мовляв, каші, а ви батьки розхльобуйте. Дуже мені прикро, що я, полковник українського війська, мушу знімати свій полк із фронту проти москалів і обертати його проти своїх збунтованих, збаламучених несумлінними агітаторами селян... Бо чи ви знаєте, проти кого ви бунтувалися? Чи знаєте, на чий млин лили і лєєте ви воду? Ні. Напевно не знаєте. Ви не знаєте, що пішли ви зі зброєю в руках проти свогож війська, в якому служать такіж саме українські селюхи, як і ви... Ви не знаєте і ваші проводирі вам напевно цього не сказали, що те військо, проти якого ви виступили, боронить вас, ваших дітей і ваш добробут перед большевицькими, московськими бандами, які напирають на нас із Московщини і які хочуть знищити вас, як господарів... Вони хочуть заперти вас усіх до комуни, забрати від вас усе і зробити з вас слухняних рабів своїх, наймитів, щоб могли вами, як їм захочеться, каверзувати. От на чий млин лили ви воду, от кого слухали! Большевики, комуністи розпускають скрізь своїх аґітаторів, які бунтують народ проти нас... Але ми докажемо, що маємо силу в руках. Знайте, що за те, що ви зробили, наша українська влада по голові вас не погладить. Вона покарає вас і то покарає суворо. Ми вимагаємо від вас, щоб упродовж двацять чотирьох годин ви видали в наші руки всіх своїх головарів, яких список ми маємо з собою. Інакше ми знайдемо спосіб, як віддячитись вам за наші сьогоднішні у вас відвідини. Я не погрожую, а кажу: коли не послухаєте своєї влади, будете вічним невольником чужих влад, які розмовлятимуть з вами іншою мовою. Я маю великі повновласти і можу зробити з вашим селом те, що в ньому не лишиться камінь на камені. І це собі зарубайте на носі. Всі ті люди, що списані на ось цьому папері, мусять бути в наших руках. Старости! Наперед! — скомандував полковник.

Від такої мови селяни споважніли. На кожному обличчю зявився острах. Обидва старости, ці вічні мученики революції, без єдиного слова спротиву виступили наперед перед очі сердитого полковника. Очі їх широко відчинені, чола напружені думкою. Здається, вони вже відчувають на собі кару, яка чекає на них. Полковник енерґійно підступив до них і рвучко запитав:

— Видасте нам оцих харцизяк?

— Господин... Ваше высокоблагородіє! — заговорили обидва старости нараз. Вони не знають, як їм говорити: „По мужицькому" ніяково, а по русски зле. Пан же перед ними і то справжній, бо сердитий.

(Дальше буде).

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

І ІНШІ „ЖЕБРАЮТЬ”.

Під Різдвяні Свята майже кожда американська газета влаштовує якусь збірку. Наприклад, „Ню Йорк Таймс” завів у себе рубрику „100 найбільше потребуючих випадків”, та збирає на них гроші. Під свята цей щоденник подає предовжезні стовпці зі звітами з жертв. І майже кождого дня пише передовицю, закликуючи до жертв на цю ціль.

Звісно, апелює на допомогу в Америці.

Якби так українська ґазета дозволила собі так правильно вести пропаганду за подібну допомогу, зараз, знайшлось би люди, що запротестували би проти цього, як проти засмічування газети. Мовляв, уже пора покінчити з тою жебраниною.

РІЗДВО В РОСІЇ.

Недавно тому пішла в Росії пропаганда, що, мовляв, там уже привернено назад традицію святкувати Різдво. Мовляв, ніхто вже там тепер не перешкаджає людям справляти собі Різдво.

Пощо це пишуть?

А пощо ми питаємося чоловіка: „А що, зимно вам? Добрий мороз га?” і пощо ми відповідаємо, як нас питають за погоду? Адже звісно, що, як на дворі холод, або спека, то всякий це знає.

„МИ ВСІ ЛЮДИ”.

Кажуть, що на те, щоби знайти з другою людиною співчуття. Як я відчуваю те, що інший відчуває, то між нами заводиться якесь підсвідоме почуття спільности, спільне почування.

Отже московським письмакам у Москві здається, що як вони зателеграфують до Америки, що в Москві святкують Різдво, то американці скажуть: „Ті „болші” не такі чорні, як їх малюють! Вони святкують Різдво, як ми!”

СВЯТКУЮТЬ, ТА НЕ ЗОВСІМ.

Зараз за першим донесенням прийшло друге: мовляв, москалі, що хочуть святкувати Різдво, мають ріжні клопоти з ялинкою.

Щось сталося з „зеленим тростом”, що достарчає ялинок на Різдво, і ялинки не прийшли такі, як треба. Деколи в торговлі появлялися ялинки зовсім без чатиння.

Чи не сталося з московськими тростами те, що сталося з американськими в анекдоті Марка Твейна про мухи і її дві дочки. Одна з тих мушок сіла на ковбасу й, наївшися її, згинула марно, бо ковбаса, виріб мясного тросту, не мала справжнього здорового мяса. Друга мушка сіла на торт і затруїлася фальшивим цукром, виробом цукрового тросту. Мати-муха в розпуці пробувала поповнити самогубство, сіла на трійку на мухи, їла, їла й їла, але не гинула, бо й трійка, виріб тросту для виробу трійок, була теж фальшива.

Капіталізм і комунізм може дати однакові висліди.

ДВА РІЗДВА.

Доносять з Москви, що там уже будуть святкувати Різдво. Значить, його якийсь час не святкували.

Тимчасом з Сан Франціско доносять, що пасажирі, що вилетіли дня 22-го грудня літаком „Клипер” з Манілі, на филипинських островах, у дорогу до Каліфорнії, будуть мати по дорозі два Різдва.

Себто по 24-тім грудня прийде для них 25-тий грудня, себто день Різдва, а на наступний день, замісць 26-го грудня, буде знову 25-го грудня.

ЧИ ВСЮДИ ТА САМА ГОДИНА?

Це може виглядати на неправду. А проте це правда. Як це так?

Передовсім справа в тому, що земля обертається все довкола своєї осі, виставляючи все до сонця іншу частину своєї поверхні, через що повстає день і ніч. Земля обертається довкола своєї осі з заходу на схід. Через те на місцях, положених далі на сході, сонце скорше сходить, як у місцях, положених від них на захід. Таксамо є з полудневою порою. Таксамо є з заходом сонця. Таксамо з північчю. Як у нас є полудне, десь від нас на захід сонце сходить, десь далі від нас на сході сонце заходить, а ще далі на схід є північ.

Ось тому коли в Ню Йорку є 12-та година в полудне, в Шікаґо 11-та, в Денвер, Колорадо, 10-та, в Лос Анджелес, у Каліфорнії, 9-та рано. Зате в той самий час у Лондоні 5-та година зполудня, у Женеві, в Швайцарії, 6-та година зполудня, у Москві 7-ма година вечором, у Баґдаді 8-ма година вечором, у Бомбаю, в Індії, пів до 11-тої години в ночі, в Йокоґамі, в Японії, 2-га година по опівночі, себто вже наступного дня. Отже, як у Ню Йорку є полудне 24-го грудня, то в Йокоґамі вже 2-га година по опівночі дня 25-го грудня.

КЛОПОТИ ПОДОРОЖНИХ.

Звісно, людині, що живе на місці, це не робить ніякої недогоди.

Та інакше з людиною, що подорожує. Як людина їде на захід, то вона збільшає свій день; як їде на схід, то зменшує свій день. Обійшовши цілу землю довкола, їдучи на схід, людина, вернувшися на місце виїзду, застала би там не день, що випадає з її рахунку, але один день наперед. Отже, наприклад, як з її обчислення випадало би, що це має бути вівторок, то це був би понеділок. Як це мало бути 2-го січня, то вона застала 1-ший день січня.

Якби подорожний їхав на захід, то сталось би навпаки. Обїхавши цілу кулю земську й вернувшися назад на місце виїзду, він застав би день назад, ніж випадало би з його обчислень. Він думав би, наприклад, що це має бути понеділок, а це би був вівторок. Він думав би, наприклад, що це 31-го грудня, а це було би вже 1-го січня.

ДВА ПОДОРОЖНІ.

Якби так до того самого місця приїхали два подорожні, котрі оба виїхали в подорож довкола світу, але один їхав на схід, а другий на захід, то їх обчислення часу ріжнилися би на два дні. Що в одного була би неділя, в другого був би вівторок.

Щоби не допустити до такого безконечного баламутного числення днів, постановлено, що на мапі мається начеркнути лінію, так звану „інтернаціональну лінію дати”: хто приїде до цеї лінії, зміняє дату. Як їде на схід, починає рахувати один день назад; як їде на захід, рахує один день наперед.

Через те літак „Клипер”, доїхавши до цеї лінії дня 25-го грудня, почне числити дні один день пізніше, себто на наступний день знову буде числити 25-го грудня. Так пасажирі літака будуть мати два дні Різдвяних Свят, себто два дні 25-го грудня.

Ощадність.

— Чому ти тепер учишся азбуки для сліпців.

— Мушу щадити, то в будучині вечером могтиму читати в темноті!

Степан Мусійчук.

СПІЛЬНИМ ФРОНТОМ

Над Европою нависають хмари,
А в нас партії й політичні свари.
Над краями бушують бурі й громи,
А ми боремось з собою до втоми.

Там війна грозить за права народні,
А ми творимо партії безплодні.
Там всі нації у силу зброяться,
А в нас в партіях за назви сваряться.

Україна вся в ярмі, у наругах,
А ми бємося: „хто перший, хто другий”.
Ми торгуємось, котрий ворог ліпший,
Хто з нас „правий” є, а хто з нас „лівіший”.

Ми в часописах лайки виливаєм
І самі себе бємо, називаєм.
Те, що вчора ще в нас було ідейне,
Те вже нині в нас пусте і нікчемне.

Те, що вчора ще ми так шанували,
Те вже нині ми з болотом змішали.
Ми за власне „я” продати готові
І народню честь і брата по крові.

А над світом всім хмари нависають,
Над Европою громи не втихають.
Там війна іде. За скарби всі наші
Будуть битися сусідоньки ласі.
Будуть битися, вже зброю виймають,
Нас, розєднаних, слабих поконають.

А чиж ми слабі? — Таж нас міліони!
Таж в нас сила є розбити кордони!
Та же нарід наш усіми віками
Хоронив Захід своїми шаблями.
Чомуж нині ми, як діти свавільні,
Не зєднаємось в ряди неподільні?

Чомуж свої ми знання й силу свою
Зуживаємо на борню з собою?
Чом не творимо сил національних
Й проти ворога не йдем в рядах карних?
Хибаж діти ми? Ще нас не навчило,
Що розєднаних нас все чужі били?

Ох, закиньмо ми ворожнечу кляту
І разом ідім в боротьбу завзяту!
Добро нації найвище ставляймо,
З Богом й вірою щастя здобуваймо!
Понад партії й амбіції свої
Ми єднаймося для цілі одної!
Ми єднаймося в одну сильну лаву,
Спільним фронтом ми здобудем державу.

В школі.

— Так, мої любі — викладає професор — ви всі повинні йти слідами ваших батьків!

— А Рубінштайн також?

— Певно що так, чому питаєшся?

— А, бо його тато вже третій рік сидить за ошуство.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

КЛІВЛЕНД, О.

Творімо єдиний фронт проти комунізму.

Вже минає два роки, як з Кремлю дався чути голос червоного сатрапа до своїх агентів по цілому світі, щоб у всіх державах організовано так звані „народні фронти”. Припоручено комуністам чужих держав вступати в національні товариства, а навіть до церков, щоб там вести свою руїнницьку роботу. Під знаком „народнього фронту” велено організувати всіх і вся проти фашизму, як тої сили, котра загрожує комунізмові і його тиранії навіть у його власній державі.

Деякі держави, як Франція й Еспанія, дали зловити себе на московський гачок і дали втягнути себе в „народній фронт”. Як колись Україна, так нині Еспанія свій нерозсудний крок платить морем братньої крови й тисячами жертв домашньої війни. Це є користи, які Еспанія дістала, вступивши в „народній фронт”. Друга держава з народнім фронтом це Франція, котра є в стадії братовбивчої війни. Комунізм під якою покришкою не виступав би, не може дати нічого позитивного крім нечуваного в світі терору, руїни й смерти. Цеж азіятська культура!

Щоб не полишитися позаду й щоб підхлібитися московським варварам, почали серед нашої еміґрації організувати такий „народній фронт” наші большевицькі явничари. В тій цілі скликано до Ню Йорку конґрес, котрий мав започаткувати організування „народнього фронту”. Та наша свідома й здорово думаюча еміґрація пізнала, зким має до діла, й зрозуміла, кому потрібний такий „народній фронт”.

По Ню Йорку прийшла черга на Клівленд. Вислано туди большевицького вожаку, щоб і в Клівленді створити „народній фронт”. Заходом большевицьких організацій скликано в Народнім Домі віче, на котрім почали представляти, які то користи й блага дістануть працюючі, зорганізовані в „народній фронт”. Аж огида брала слухати тих льокаїв Москви. Можна співчувати отим нашим темним браттям, що дали себе запрягти до большевицького воза. Але віче в Клівленді не вдалося так, як собі думали ініціятори, бо наша еміґрація в Клівленді обєднана під знаком українського націоналізму, не на оборону Москви і її варварств, а до боротьби з ними. Наша громада вже давно викинула поза дужки народнього життя все інтернаціональне сміття й більше недопустить у свої ряди жадних нахабів, з якого тюкрою вони не булиб. Під жовто-блакитним прапором боротимемось далі, не лише проти Польщі, Румунії, Чехословаччини, але й проти найстрашнішого ворога України — Москви. Між нами, державницько думаючими, і нашими ворогами не може бути жадного компромісу, не може бути жадної згоди. Москва для нас відвічний ворог і ми їй видали боротьбу на життя й смерть. І тому:

Щоб заманіфестувати свою національну солідарність, щоб показати, що ми не годимося з існуючим станом на Рідних Землях, щоби показати перед світом, що ми вірні сини українського народу і його чести боронити будемо до останньої каплі крови, щоб здемаскувати большевизм і відкрити його правдиве обличчя, щоби показати, як Москва голодом, розстрілами й Соловками виморює наш нарід, щоби показати нашим браттям, котрі крівавляться під окупантами, що ми з ними, щоби показати світові, що українська нація готується до рішаючого змагу й жде на відповідний мент, щоби під проводом українських зорганізованих націоналістів розрахуватися з усіми чотирма займанцями, а на їх руїнах здвигнути свою національну святиню — самостійну соборну Українську Державу, — всі українські національні товариства міста Клівленду приготовляють масове протибольшевицьке віче.

Просимо хвальні товариства, братства, сестриництва й парохії вислати своїх делеґатів на спільні наради, які відбудуться 18-го січня 1937 року ввечір в Українському Нар. Домі.

Змагаються два табори: український державницький і ворожий займанський. Висилаючи свого делеґата й приймаючи участь у проти большевицькому вічу, ви доказуєте, що обєднуєтеся в українськім таборі й солідаризуєтеся до спільної боротьби проти всіх наших ворогів.

За ініціятивний комітет: **Михайло Ярош, Л. Котович, Т. Оліяр.**

ЗАГРАНИЧНА ТОРОГОВЛЯ С.С.С.Р.

Відомости про експорт товарів з СССР, опубліковані року 1936, показують, що Україна, як і за царського режиму або ще більше, постачає головну масу матеріялу для закордонної торговлі. Хоч в СССР є багатші поклади залізної руди, вугля і т. д., ніж на Україні, то Україна лежить над берегом моря, тому експорт найвигідніший відсіль. Україна—центр залізної індустрії. Уже 1934 року з України вивезено більше як 100 тисяч тон литого заліза. Крім того з України вивезено вугля в такі країни:

	1933 р.	1934 р.
Італія	641 тис. тон	610 тис. тон
Зл. Державн	187 „ „	295 „ „
Греція	343 „ „	365 „ „
Франція	96 „ „	173 „ „

Вивозиться головно антрацит, найліпший у цілім світі. Не треба думати, що запаси вугля в Україні дуже великі. Учені ґеольоґи обчисляють, що в Україні є коло 70 біліонів тон вугля. Москва поставила вимогу до Донецького басену, щоб давав що дня 250 тисяч тон вугля. При такім великім добутку (а він за пляном ще має зростати) запаси вугля в Україні можуть бути легко вичерпані. Тимчасом Росія має величезні поклади вугля в Сибірі — коло 100 біліонів тон. 1934 р. в СССР добуто вугля 93 міліони тон, із них Україна сама дала 60 міліонів тон.

Ще гірша справа з залізною рудою в Україні. У совєтській Україні в околиці Кривого Рогу є поклади залізної руди щодо якости найліпші в Европі. Ця руда має 68% заліза. Але криворізькі поклади невеликі. Росія має величезні запаси руди в Курську й на Уралі. Але головно в Україні йде здобуток руди і відсіль її комуністична влада вивозить за кордон. 1933 р. вивезено коло 900 тисяч тон руди, 1934 р. — коло 600 тисяч тон. З України таки вивозиться багато каоліну (біла глина) — зверх 20 тисяч тон 1934 р.

Про цукор, пшеницю та інший „харчосмак” не треба багато писати, бо відома річ, що Україна здавна була „шпихліром Европи”.

Цукор з України совєтська влада вивозить головно в країни азійські: в Туреччину, Персію, Китай і інші. Цукру вивезено (в тисячах тон): 1931 р. 319.8, 1932 р. 76.1, 1933 р. 38.4, 1934 р. 48.7.

Колиб усі ці багатства українці мали в своїх руках, то Україна булаб найсильнішою країною в світі. Але тепер, під тягаром чужої окупації, сини нашого народу мусять тільки „дивитися й мовчати та мовчки чухати чуба”...

Розкрадання українських природних багатств іде планово і безупинно. Торгуючи українськими товарами, Москва може за золото творити сильне військо і так кує ще міцніші кайдани для поневолених народів СССР.

Л. В.

СЕЛЯНСТВО Й РОБІТНИЦТВО В ЕСПАНІЇ

Велика й мала земельна власність.

Зацікавлення Еспанією не зменшується. Цікаво пізнати не лише безпосередні, але й посередні причини еспанської революції.

Московські агенти мали легку працю з точно двома міліонами еспанських промислових пролетарів і з трьома міліонами зубожілих хліборобських робітників, бо в Еспанії були погані суспільні відносини. Еспанський підприємець не має ні змислу ладу ні підприємчивости, як його мають підприємці інших країв. Та найгірше, що робітники дістають дуже малу плату. Ця плата ще й тоді погана, коли зважимо, що робітники на Півдні мають менші життєві вимоги і можуть жити в гіршому мешканні. Погано є тепер із народнім здоровлям. Робітник живе у поганих, брудних чиншових домах. Ще гірші відносини є у хліборобстві. Не лише в способі оброблювання землі, а ще більше з причини поділу земельної посілости стоїть Еспанія значно позаду інших держав. Коли в інших дерхавах іще в 18 століттю управильнили справу земельної власности між шляхтою і селянами, в Еспанії осталося все по старому, себто є величезна земельна посілість і карлуваті господарства.

Із загального числа населення Еспанії, себто із 24 міліонів, 57 процентів живуть з хліборобства. Та використовують лише 40 процент землі; 20 процентів землі, головно в околицях, в яких рідко падуть дощі, ще не бачили плуга. Та колиб були гроші і колиб рішучий уряд зайнявся тією справою, то можнаб змеліорувати цілі смуги краю. Треба би перевести каналізацію. Так здобуті ґрунта можнаб порозділювати між селян.

Другою земельною і найважнішою суспільною справою в Еспанії є **поділ землі. В Еспанії є пять міліонів земельних власників. Із того 96.06 проценту, отже 4,903,000 це власники карлуватих господарств** (мають менше як по 10 гектарів землі). Та вони разом мають лише 37 процентів управної землі, 170,00 власників **середньої власности** (від 10 до 100 гектарів) творять 1.66 проценту посідачів, а мають вони понад 20 процентів управної землі. **Великих земельних власників** є 16,000 (100 до 200 гектарів землі), а вони творять лише 0.16 проценту, одначе займають 10 процент землі. До того приходять **іще лятифундії** (найбільші земельні посілости, понад 200 гектарів), а є їх 12,500. У загальному числі земельних власників творять вони 0.12 проценту. Та ті лятифундії займають третину загальної скількости землі.

Для кожного, хто працює, важні такі три питання:

1) Достаточна плата;
2) Забезпека праці;
3) Забезпека родини працюючого і його будуччини.

Годі заперечити, що в Еспанії також старалися полагодити ті справи.

Промисловий робітник дістає в Еспанії значно кращу плату, ніж робітник, що працює на ріллі. **Промисловий робітник заробляє тижнево і по сто пезет**, має свої професійні союзи, які опікуються ним на випадок безробіття, має теж свого роду касу хорих. **А робітник, що працює на ріллі, що живе, а радше животіє без цили та пляну, в найкращому випадку заробляє по шість пезет денно, понайбільше мусить вдоволятися ще меншою платою. Крім того тих робітників негайно відправляли,** як **лише** жнива скінчилися. Рільні робітники не мають ніякої забезпеки на випадок безробіття і т. д. Такий робітник ніколи не вчився читати, на його освіту складалося і складається хіба лише те, що чує на зборах у селі. Це вміли використати партійні агітатори.

WPA НЕСЕ ПОМІЧ КАЛІКАМ.

Працівники WPA кожного дня несуть поміч великій скількості сліпих, глухих, спаралізованих чи в інший спосіб ушкоджених дітей і дорослих.

У багатьох стейтах доглядачки й інші робітники WPA, з метою відшукати дітей калік, перевели спеціяльні досліди. Вони віднайшли тисячі дітей, які ніколи не мали жадної медичної домоги, а які тепер мають клінічне і шпитальне лікування. WPA побудувала спеціяльні шпиталі і санаторії для спаралізованих дітей та зарядила штучні купелі для лікування тої недуги.

Дітей і дорослих, які перебувають у шпиталях, правильно відвідують артисти і музики з WPA і влаштовують для хорих концерти, маріонеткові театри і водевілі. Заходом WPA в Дитячому Шпиталі в Дітройті розвага дітей і навчання ріжних ремесел досягла великого успіху, ставши справжньою поміччю для калік і видужуючих пацієнтів.

Майже кожний стейт має WPA секції для штучного лікування умово хорих. Нервово чи умово хорі вчаться виробляти килими, виплітати кошики й іншого ремесла. В багатьох нюйорських шпиталях та в Джексонвил, Флорида, під пильним медичним доглядом WPA провадить досліди музичної штуки.

Федеральна Музична секція WPA також у багатьох містах стейту Мішіґен провадить слідчу працю з глухими. В школах для глухих запроваджено спеціяльні фонографічні пристрої, які за допомогою наушних слухавок дають змоґу чути і глухим. Передтим багато дітей у тих школах ніколи не чули музики.

WPA дає ріжну поміч для 120,000 сліпих цього краю. Сотки сліпих мужчин і жінок вчаться корисних ремесел, ось як ткацтва та кошикарства. Інші допомагають працівникам WPA виробляти книжки Брейлі і мапи для шкіл і закладів, спеціяльно для сліпих.

Сліпим особам, здібним до мистецтва, дається змогу безкоштовно вчитися музики і мистецтва і тим розвивати приховані таланти. У Мускоґі, стейту Оклагома, навіть зорґанізовано федеральний театр для сліпих, який дає представлення і для загальної публики. Директор театру це сліпий чоловік та ввесь персонал походить зі Школи для Сліпих в Оклагомі.

Працівники WPA допомагають надзвичайно цікавій і новій роботі утворення „говорячих книжок" для сліпих. Це книжки з фонографічних рекордів, які награють спеціяльні машини. Ті рекорди і машини уряд роздав безкоштовно сліпим по цілій Америці.

Думку про „говорячі книжки" піддала бібліотека конґресу, а догляд над їх виготовленням провадить Американська Фундація для Сліпих, яка в тій ділянці провадить спроби вже від десятьох літ. Досі вже виготовлено 125 книжок-рекордів, які охоплюють собою твори від біблії і праць Шекспіра до легкого красного письменства. Спеціяльні машини для відчитання рекордів удосконалено і їх виробляють у фабриці WPA в місті Ню Йорку, в якій тепер працюють 270 осіб. Передбачається, що на червень наступного року число таких машин досягне 15,000.

Бібліотека конґресу розсилає рекорди і машини по цілім краю, а департамент для сліпих при публичних бібліотеках випозичають їх для залім краю, а департаменти для тих осіб, що мешкають у власних домах.

Хто вбив вовка?

Два мисливці рівночасно побачили вовка, вистрілили і вовк відразу впав мертвий. Тепер оба стали сперечатися, хто перший убив його. Вже й за чуба стали хвататися. — Я перший! — Ні я перший!

Та ось до них прибіг пастух і кричить:

— Гей! Котрий з вас обох убив мого пса?!

— Він перший його побачив і вбив! — каже один мисливець, показуючи на товариша.

— Я ні! То він! — каже другий мисливець.

— А тепер нікотрий з вас не знає! Я вам обом покажу! — крикнув пастух і давай обох молотити.

Жид і опришок.

Здибав опришок жида серед дороги та й каже! Давай, жиде, гроші й усе, що маєш, а ні, то вбю тебе!

Жид: Прошу, прошу дуже, ось гроші!

Опришок: І одежу й усе дай зі себе!

Жид (передаючи річи): Ось прошу, одначе дайте мені посвідку, що ви все взяли від мене, а то моя жінка дутиме, що я протратив. А тоді горе мені!

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Коляда на Рідну Школу.

Михайло і Неоніля Гайворонські переслали до Обєднання на порятування Рідної Школи в краю $10. Крім цього зложили $5 на Ювилейний Дар для проф. О. Кошиця.

—o—

АЛЕНТАВН, ПА.

На Рідний Край.

З Листопадового Свята було $40, а з весілля громадян Григорія Лопушанського й Анни Андрухів $13.10. Отже разом зібрано $53.10, які Комітет Української Православної Парохії вислав до краю через Централю О.Д.В.У.

—o—

ГЕМПСТЕД, Л. АЙ.

На визвольну боротьбу.

Як кожного, так і цього року, тов. Укр. Зап. Січ. від. 327 У. Н. Союзу, ухвалило призначити $10 та вислати їх через Обєднання на визвольну баратьбу.

За уряд: **В. Душенчук, Т. Баґрій, М. Ґречин.**

—o—

НА ВИЗВОЛЬНУ БОРОТЬБУ.

Пасейк, Н. Дж. — МУН ч. 71, $10.

Рачестер, Н. Й. — ОДВУ ч. 20, $25.

Шікаго, Ілл. — Окружна Управа ОДВУ, $12.

Менчестер, Н. Г. — ОДВУ ч. 42, з пушок, $4.77.

Вест Істон, Па. — Ст. Терлецький переслав зі Свята $25.

Клівленд, О. — ОДВУ ч. 8, з забави, $15.

АЛЕНТАВН, ПА. — ОДВУ ч. 23, зі Свята, $53.10.

Центр. Управа ОДВУ.

Субльокатор.

Приятель відвідав товариша, що живе як субльокатор.

— Що ти пєш: чай чи каву?

— Не знаю. Господиня не говорила мені.

ТАРЗАН І ЛЮДИ-ЛЕОПАРДИ.

(79)

Чим довше вдивлявся Тарзан у штаб дикунів, що внизу нараджувалися над виконанням нових злочинів, тим більша рішучість наповнювала його, щоб за всяку ціну знищити це кровожадне кодло. Він готов був присвятити себе, наразитися на найтяжчі муки, щоб увільнити тисячі невинних жертв від павутиння цеї злочинної організації.

Та далі тут не було чого для Тарзана оставатись. Тихенько мов тінь він зсунувся по стовпі вдолину і подався в напрямі до берега, над яким легко колихались кілька човнів. Він не хотів тепер без потреби наражатися на небезпеку з боку крокодилів. Бо головно тепер його життя було потрібне іншим. А його смерть булаб триюмфом для людей-леопардів.

Підібравши один з найліпших човнів, Тарзан ускочив в нього і, схопивши весло, мов стріла помчався на другий беріг ріки. Там з радістю зустріла його Нкіма. Хоч забудькувата звичайно, цей раз вона слухняно виконувала волю Тарзана. Вискочивши на беріг, Тарзан мов вивірка видряпався на дерево і закликав на Нкіму, щоб за ним поспішала.

Мов скажений, мчався Тарзан по верхах дерев все глибше і глибше в нетри. Він поспішав, щоб знайти Оранда з його воїнами і розпочати остаточний напад на кодло людей-леопардів. На шляху він наткнувся на гурт воїнів людей леопардів. Та замісць сховатися, він зухвало закликав: „Коли ви мене шукаєте, я є тут".